

Krystýnek, Jiří

In memoriam Karla Kyase

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1960, vol. 9, iss. D7, pp. [285]-287

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107780>

Access Date: 01. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPRÁVY

In memoriam Karla Kyase. Dne 10. listopadu 1958 zemřel v Brně ve věku 77 let Karel Kyas, lektor lužickosrbského jazyka a literatury při katedře slavistiky a indoevropského jazykozpytu na filosofické fakultě brněnské university, člen nejstarší lužickosrbské kulturní organizace Maćica serbska (zal. r. 1847) a předseda Společnosti přátel Lužice v Brně.

Karel Kyas patřil k předním soudobým sorabistům, na Moravě pak byl vůbec jediným znalcem jazyka i písemnictví nejmenší slovanské skupiny, která je s naším národem těsně spjata nejen geografickým sousedstvím a četnými historickými svazky, ale i blízkým příbuzenstvím jazyka a literatury.

Karel Kyas se narodil v Brně dne 12. října 1881 v rodině učitelské. Jeho otec Jan Kyas, původem z Kojetína, byl cvičným učitelem na brněnském učitelském ústavě. Mladý Karel studoval na brněnském klasickém gymnasiu, kde r. 1900 maturoval. Téhož roku se dal zapsat na právnickou fakultu Karlovy university v Praze a seznámil se zde s několika mladými vlasteneckými studenty z různých fakult, převážně Moravany, kteří se vedle svých studií — nebo i v jejich rámci — živě zajímali o slovanství a Slovanstvo. O dvě léta později sem jako posluchač filosofie přišel také Maxmilián Kolaja, nynější lektor polského jazyka na brněnské universitě a horlivý propagátor česko-polské vzájemnosti. Stejně zájmy, krajanství a láska k Slovanstvu sblížily oba mladé nadšence v upřímné přátelství, které potrvало až do Kyasovy smrti. Dojímavě srdečná slova, jimiž se dr. Kolaja nad hrobem rozloučil se svým zesnulým přítelem jménem svým i jménem brněnské university jako její nejstarší lektor, znovu vyvolala přímo sugestivně ono ovzduší živého zájmu o Slovanstvo, v němž oba před padesáti lety na pražské universitě studovali. Praha byla také tehdy, na samém počátku 20. století, významným střediskem slovanských zájmů a vzájemnostních snah. Zde vycházel od r. 1890 *Slovanský přehled*, zde byla celá řada institucí, spolků a sdružení, jejichž programem byla vzájemnost s jedním nebo všemi slovanskými národy, zde pracovali známí už pěstitelé mezi-slovanských styků a vztahů. Pro Kyasovu nenáročnost, skromnost a přívětivou, láskyplnou povahu je příznačné, že si za předmět svých slovanských zájmů vybral Lužické Srby, zejména početnou slovanskou skupinu, tehdy zdanlivě beznadějně ztracenou jako nepatrný ostrov v rozlehlém germánském moři.

Když byl v Praze r. 1907 založen Česko-lužický spolek „Adolf Černý“, stal se Kyas jedním z jeho prvních členů. Když pak po více než dvaceti letech byla v Brně r. 1928 ustavena odbočka tohoto spolku, byl jejím dlouholetým velmi aktivním a iniciativním místopředsedou a od r. 1938 předsedou.

Předtím však, než se r. 1926 natrvalo usídlil v Brně, poznal Kyas na svých působitích různé části Moravy a Slezska. Tak působil jako soudní auskultant v Brně, Ivančicích a Hranicích, jako soudce ve Velké Bíteši, Hrotovicích a Tišnově, kde strávil plných sedm let (1913—1920). Po připojení Hlučínska k Československu r. 1920 byl jmenován přednostou okresního soudu v Hlučíně, kde zůstal až do r. 1926.

Pobyt na Hlučínsku je pro Kyasovu další dráhu významný. Je to první období jeho badatelské a publikační činnosti, která se sice ještě netýká Lužice, ale v ní jsou přesto již zřejmé jeho slovanské zájmy. V pilné výzkumné a vlastivědné práci snažil se především ze starých pozemkových knih, ze starých lidových i pololidových písní a z místních názvů doložit slovanský charakter kraje, který byl 150 let součástí Pruska, odtržený od ostatního našeho území. Sbíral materiál o dějinách Hlučínska a o životě tzv. Moravců, jak se obyvatelé Hlučínska sami nazývali. Přednesl řadu osvětových přednášek a uveřejňoval popularizační a informační články v krajských časopisech, zejména v *Ostravském kraji* a v hlučínském *Našem domově*. Vědecké práce z tohoto období vyšly v letech 1922—1931 ve Věstníku Matice opavské (dnes Slezský sborník), tak např. *Staré české pozemkové knihy v Hlučíně* (VMO 28, 1922, 60—61), *Sněm v Dolním Benešově* (VMO 29, 1923, 125—128), *Hlučínské psané písně* (VMO 31—32, 1925—1926, 53—56). *Hlučínská jména* (VMO 33—34, 1927—1928, 28—32), *Staré tratě v Hlučíně* (VMO 33—34, 1927—1928, 54—61), *Hlučínské rybníky* (VMO 37, 1931, 243—245).

Jako samostatná publikace vyšly obrázky z dějin města Hlučína a okolí pod názvem *Hlučínské paměti* (Vyškov 1926, Obzina, str. 77).¹

R. 1926 byl Kyas přeložen do Brna jako vrchní soudní rada zemského, později vrchního soudu. V rodném Brně zůstal natrvalo i po svém odchodu do důchodu v r. 1941.

Návrat do Brna znamená i oživení zájmu o Lužici a počátek vlastní Kyasovy badatelské i popularizační činnosti z oboru sorabistiky. Aktivně pracuje v brněnské odbočce Česko-lužického spolku Adolf Černý, jejímž je nejagilnějším členem i funkcionářem, přednáší o Lužici v Brně i na venkově, překládá verše i povídky klasiků lužickosrbské literatury (Barta Čišinského, Józefa Nowaka, M. Witkoje a M. Domašky), a zejména lužickosrbská dramata, při čemž má na mysli především potřeby našich ochotnických lidových jevišť. Již sám tento překlad řady dramát je pozoruhodným literárním činem, neboť Kyas přeložil značnou část lužickosrbské dramatické produkce, celkem na 30 her různých autorů.²

Dvakrát byl Kyas v Lužici, r. 1931 a 1932. Navázal tu přímé osobní styky s lužickými učiteli, literáty i hudebními umělci, z nichž někteří pak přijížděli za ním také do Brna, jako např. hudební skladatel Bjarnat Krawc.

Kyasova dlouholetá činnost na poli česko-lužické vzájemnosti, zejména jeho přímá spojení s lužickosrbskými vlastenci nešla pozornosti německých úředních míst a byla zvláště po nástupu fašismu v Německu nacistickými úřady bedlivě sledována. Hned v prvním týdnu okupace Československa r. 1939 byl Kyas vyšetřován gestapem, při čemž byla zničena jeho cenná korespondence s lužickosrbskými přáteli. Kyas se nedal zastrašit a neustal ani potom ve své lužickofilské činnosti. Naopak, odchod do důchodu v r. 1941 umožnil mu věnovat se intenzivněji než dosud studiu lužičtiny, lužické historie i literatury. Byla to ovšem tehdy práce výlučně pro domo sua, v chmurných letech druhé světové války nebylo možno nic z těchto lužickosrbských studií publikovat. Zato po osvobození r. 1945 se téměř již pětadesátiletý Kyas dal znovu do horlivé činnosti organizační, propagační i publicistické. V řadě článků a statí v denním i odborném tisku sledoval lužicko-české kulturní, zvláště však literární styky a informoval naši veřejnost o významných zjevech a událostech lužického kulturního života.

Hned v roce 1945 se Kyas stal předsedou Společnosti přátel Lužice v Brně a v roce 1946 lektorem lužickosrbského jazyka a literatury na filosofické fakultě v Brně.

Z mnoha novinových a časopiseckých článků od r. 1945 uvádím aspoň některé typické pro Kyasovu sorabistickou činnost, tak např. *Básník Józef Nowak padesátníkem* (Národní obroda 22. 9. 1945), *Kulturní život Lužických Srbů* (Národní obroda 1. 11. 1945), *Lužické drama* (Divadelní zázpisník č. 10, Praha 13. 3. 1946), *Svatopluk Čech a Lužice* (Národní obroda 20. 3. 1946), *Lužická literatura nová* (Svobodná země č. 47, Olomouc 20. 11. 1948), *Nová kniha lužických veršů* (Jurij Brězan), *Lidová obroda* 22. 6. 1951, *Nové knihy v Lužici* (Lidové noviny 18. 5. 1951).

Nejradostnější období Kyasovy lužickofilské činnosti nastalo však po dosažení lužickosrbské

¹ Při bádání o životě hradištského opata Pavla Ferdinanda Václavka, hlučínského rodáka z polovice 18. století, objevil Kyas autora tzv. hanáckých oper Alana Plumlovského, o němž napsal tři krátké, ale významné články: *Autor hanácké opery* (Řád 8, 1942, 479–481); *Druhá hanácká opera* (Řád 9, 1943, 373–375); *Opera Tragica P. Alana Plumlovského* (Řád 10, 1944, 162–163).

² V Kyasově pozůstalosti je dochováno celkem 21 rukopisných překladů: Handrij Dučman, *Zlaté zámky*; Jakub Bart Čišinski, *Na hradišku*; Jurij Winger, *Na výměnku*; Józef Nowak, *Poslední král*, *Lubin a Spréva*; Mikławš Hajna, *Dowá Hilža*, *Petrolejové zřídlo*; Feliks Hajna, *Královna Esther*, *Zlobivá*; Jan Arnošt Hančeka, *Ptačí swatba*; Marja Kubashec, *Carodějnice*; Jurij Wjela Kubščan, *Ztracená nevěsta*, *Drak*, *Náš statek*, *Krabat a Maruša*; Pawol Pjetaš, *Sněhurka*; Marjana Domaškojc, *Ze života chudých*, *Svíčkojc hledají děvče*; Jurij Slodeňk, *Napoleon*; Adolf Sommer, *Hostinec U zelené žáby*; Pawol Kmječ, *Vánoční sen*.

Tiskem v edici Tytlův odkaz v Brně vyšlo: Feliks Hajna, *Nezapírej svého bratra* (dvě vydání); Jurij Wjela Kubščan, *Pán a robotník*.

Některé z překladů se však ztratily, a to pravděpodobně tehdy, když je překladatel v rukopise půjčoval ochotnickým skupinám k jevištnímu provedení.

Pokud lze zjistit, nedochovaly se rukopisné překlady těchto her: Handrij Dučman, *Boží narod*; Józef Nowak, *Swobody njewjesta*; Mikławš Hajna, *Sym Serbow serbske holičo*; Feliks Hajna, *Pjerščeník zbožá*; Marja Kubashec, *Palčikojo w krawcowni*; *Palčikojo kowarjo*; *Rumpodich*. (Srov. Antonín Frínta, *Lužičtí Srbové a jejich písemnictví*, Praha 1955, 73, 115, 122, 123 a příslušné poznámky.)

kulturní autonomie v Německé demokratické republice r. 1949 a po zřízení nových kulturních institucí v Lužici, s nimiž Kyas spolupracoval. Dožil se toho, čeho, si nejvíce přál a k čemu jeho dlouholetá obětavá práce především směřovala: zajištění existence Lužických Srbů, jejich jazyka, literatury a svobodného kulturního života. Sorabistická činnost Kyasova nabyla na intenzitě a rozsahu. Vedle řady přednášek v Brně i na venkově, vedle horlivé činnosti lektorské a neúnavné práce překladatelské konal zpravodajskou službu pro časopisy naše i pro budyšínský časopis *Nova doba*.

V Lužici, v hlavním lužickosrbském odborném časopise *Lětopis Instituta za serbski ludospyt*, vyšly také tři Kyasovy vědecké články. V prvním z nich, *Lužičané v Olomouci* (*Lětopis* 1955, A 3, 222—226), pořídil seznam lužických posluchačů, studujících na olomoucké universitě od jejího založení r. 1573, jakož i seznam bakalářů a mistrů z řad Lužičanů na základě záznamů, dochovaných v Zemském archivu v Olomouci. Zjistil přitom zajímavý fakt, že v 15. a 16. století bylo šest Lužických Srbů dokonce universitními profesory v Olomouci. Druhý článek *Lačánskej basni delnjolužiskeho humanisty Wjacslawa Kriegera* (*Lětopis* 1955, A 3, 227—235) je vlastně novou edicí dvou typicky humanistických příležitostných básní bakaláře Václava Kriegera z Chotěbuz, od r. 1586 magistra evangelické školy v Olomouci. Básně, které byly složeny na oslavu sňatku místního lékárníka a místního senátora, vydal tehdy olomoucký knihtiskař Milichthaler. V úvodu k básním sleduje Kyas osudy Kriegerova krajana a předchůdce na škole v Olomouci Matyáše Rydiger a Kriegera samého, který se r. 1601 v Olomouci výhodně oženil a zanechal pak učitelství vůbec. Rovněž *Querella Budisinae z léta 1585* je novým vydáním humanistické latinské skladby, kterou napsal budyšínský rektor Domaš Faber-Kowark jako dík za záchranu z veliké morové epidemie, která řádila v Budyšíně na podzim r. 1583 (*Lětopis* 1955, A 3, 236—238). V úvodu podává Kyas cenné životopisné i bibliografické údaje o tomto lužickém humanistovi ze 16. století, dnes již téměř neznámém, o němž se ani Frinta ve své práci, jinak velmi zevrubné a podrobné, nezmiňuje.

Poslední Kyasovou sorabistickou prací byla recenze dvoudílné Mětskovy *Chrestomatije dolnosrbskego pismowstwa* (*Slavia* 28, 1959, 107—109).

Tichá, nenáročná a nezištná práce, kterou Karel Kyas po léta konal pro propagaci lužickosrbské kultury u nás, zasluhuje uznání a ocenění.

Jiří Krystýnek

Mezinárodní konference o problémech poetiky

O významu poetiky pro literární historickou práci nelze pochyb. Proto je třeba uvítat, že ve dnech 18.—27. srpna uspořádal Instytut badań literackich polské akademie věd ve Varšavě mezinárodní konferenci o problémech poetiky. Konference byla obeslána kromě polských pracovníků účastníky z jedenácti států, a to: Anglie, Bulharska, Československa, Francie, Holandska, Izraele, Maďarska, Německé demokratické republiky, Rumunska, SSSR a USA. Pozoruhodný byl počet referátů, kterých bylo proneseno 51.

Jednání sjezdu se soustředilo k těmto problémům: poetika a lingvistika; otázky metra a melodiky verše; vztah verše k próze; poetický slovník a sémantika; funkce gramatických prvků v poezii; poetika folklóru; užití matematických metod v poetice; historická, všeobecná a srovnávací poetika; otázky integrace a hodnocení. Pozornost však nebyla rozložena mezi jednotlivé okruhy úměrně, nejvíce referátů bylo věnováno otázkám dotýkajícím se lingvistiky, naproti tomu poslední téma bylo probíráno poměrně málo. Z témat lingvistické povahy byly nejpodnětější referáty týkající se využití matematických metod pro bádání v oblasti poetiky. Zde se jeví pole, na kterém bude třeba rozvinout u nás více bádání než dosud.

Československo bylo zastupeno pěti účastníky: prof. K. Horálek z Karlovy university referoval o principech sujetové výstavby ve folklóru, doc. P. Trost z téže university o verši lidových písní litevských, prof. J. Hrabák z Purkyňovy university v Brně přednášel o vzájemném vztahu mezi veršem a prózou a o tzv. přechodných formách mezi veršem a prózou a L. Doležal s K. Hausenblasem (z Ústavu pro jazyk český) přednesli společný referát o vztahu poetiky k lingvistice. Všichni českoslovenští účastníci zasahovali též do diskuse. Z ostatních států byla pochopitelně největší účast Polska. Hned za polskými referenty stáli co do počtu referátů účastníci z USA (12 referátů).

Charakteristickým znakem konference bylo to, že se na ní nesetkali jen specialisté starší generace, ale také pracovníci mladší, kteří nejednou zajímavým způsobem zasáhli do diskusí. Ideové východisko referátů nebylo jednotné, vedle přednášek usilujících o marxistický pohled na problematiku byly předneseny i referáty podložené idealisticky. Ke společné ideové bázi pochopitelně nemohlo dojít, a to tím spíše, že šlo vlastně o první pokus rozvinout problémy